

Činnost českobudějovického pěveckého sboru Jitřenka v době covidové a postcovidové

ELVIRA GADŽIJEVA, DANIELA MANDYSOVÁ

Summary

The children's choir Jitřenka is the oldest children's choir in the České Budějovice region. The choir brings together children from kindergartens, elementary, secondary and higher education institutions in České Budějovice and the surrounding area aged from 5 to 20 years. The choir has awards and many successful projects. The aim of the paper is to introduce the choir and share its experience during the pandemic. Evaluate the positive and negative sides of the distance online teaching, which we have applied in our choir for more than a year. With the returning to a live rehearsals we observe a number of problems that should be discussed and need to find solutions together with other colleagues choirmasters.

Úvodem

Datum 12. března 2021 bude jedno z těch, na které v historii našeho sboru jen těžko zapomeneme. Pro náš mimořádně aktivní sbor, který chystal celou řadu vystoupení, zájezdů a divadelních představení, bylo uzavření škol doslova paralyzující. Za dobu téměř roku a půl se v nás vystřídaly různé emoce. Od euforie a víry, že my to dáme, po beznaděj a bezmoc, že vše se rozpadá a již nikdy nebude nic stejné. Rádi bychom se o své zkušenosti z doby covidové podělili, o tom jaké online platformy výuky jsme využívali a také o to, jak se nám zpívá teď.

O Jitřence

V roce 1966 se folklorní soubor Jitřenka přesunul z Českých Budějovic do Českého Krumlova, kde působí dodnes. Z původní sestavy Jitřenky zbylo v Českých Budějovicích jen málo dětí, kterých se ujal Otakar Dubský, v té době sólista opery Jihočeského divadla.¹ A tak datujeme založení klasického pěveckého sboru DPS Jitřenka právě rokem 1966. Pan Dubský působil v čele sboru a byl jeho hlavním sbormistrem neuvěřitelných

44 let. Jitřenka díky entuziasmu, vytrvalosti a oddanosti tohoto sbormistra rozkvetla nejen početně, ale hlavně umělecky. Rozšířila se o přípravná oddělení a později i na sbor mladých Puellae Budvicienses. Za léta svého působení v Jitřence přispěli svým vlídným vedením i další pedagogové jako Jitka Pražáková, Tomáš Vránek, Jitka Valentová, a od roku 2006 Elvira Gadžijeva. Od roku 2010 E. Gadžijeva převzala vedení sboru, který vede dodnes s pomocí Jany Vortnerové a Natálie Kubové. Na klavír Jitřenku doprovází Tereza Golombková a Klára Fridrichová. V současné době působí Otakar Dubský jako cenný umělecký poradce.

Sbor absolvoval mnoho vystoupení, jak na domácí půdě, tak i v zahraničí, kde získal řadu ocenění. Od roku 1990 se pravidelně zúčastňuje zahraničních zájezdů s účastí na mezinárodních festivalech a soutěžích, na kterých důstojně reprezentuje naši republiku. Je držitelem titulu *Absolutní vítěz* (1. cena cum laude) v dětské a mládežnické kategorii na soutěžním festivalu European Music Festival for Young People /Neerpelt/Belgie

v roce 2012. K největším úspěchům Jitřenky v posledních letech patří *Zlatý diplom* z XV. Mezinárodní soutěže Concorso Corale Internazionale 2018 v Riva del Garda, Itálie; *Zlatý diplom* z mezinárodní soutěže Per Muciam AD ASTRA 2017 v Toruni, Polsko; *Zlatá medaile a cena absolutního vítěze* v dětské kategorii do 16 let z mezinárodní soutěže Svátky Písní 2016 v Olomouci, ČR; *Zlatá medaile* z Mezinárodní soutěže International Youth Music festival 2015 z Bratislavy, Slovensko; *Zlatá medaile* z největší světové sborové soutěže WORLD CHOIR GAMES 2014 v Rize, Lotyšsko.

Jitřenka během svého působení procestovala většinu zemí EU a také koncertovala v USA, Turecku a Anglii. Repertoár sboru je různorodý. Skládá se ze skladeb z období renesance a baroka až po skladby soudobých autorů, z folklorních skladeb a lidových písní různých národů v původním jazyce.

Jitřenka působí při DDM České Budějovice. Za dobu její existence jí prošlo několik tisíc sboristů. Mnozí z nich se pak stávají výbornými muzikanty, často působí jako učitelé hudby na ZŠ, v ZUŠ a v neposlední řadě volí bývalé „Jitřenky“ zpěv i jako svou profesi. Nejslavnější „operní Jitřenkou“ je v současné době sólistka opery Národního divadla v Praze a host předních operních domů v Čechách i v zahraničí Jana Šrejma-Kačírková.

V současnosti máme ve sboru cca 170 dětí, které jsou rozděleny do čtyř oddělení. Přípravné sbory Modřinky (5–8 let) a Hvězdičky (8–10 let), koncertní sbor Jitřenka (11–18 let), komorní sbor Puellae Budvicienses (15–20 let).

Přípravné sbory (Modřinky a Hvězdičky) se účastní pravidelných sborových koncertů a také se zúčastnily v minulých letech soutěžních přehlídek ve Strakoniciích a na Zahradě písní v Praze. Část dětí z těchto přípravků již účinkuje v operách.

O výuce během restrikcí spojených s Covid-19

Od bleskového uzavření dne 12. března 2020 do konce školního roku jsme k dis-

tančnímu zkoušení využívali Facebook², kde má náš sbor svou uzavřenou skupinu. Sem již několik let dodáváme dětem noty, nahrávky partů k procvičování, ale i novinky, fotky, zajímavé odkazy a zprávy. Dle rozvrhu sboru jsme pořádali online živé vysílání a nahrávali ho. Nevýhodou takové formy bylo, že je to vysílání jednosměrné, spíše jsme to s kolegyní vnímaly jako „zábavný hudební pořad“. Po čase se nahromadilo velké množství videí a bylo to nepřehledné. Museli jsme každé vysílání náležitě označit, aby šlo lépe dohledat. Neměli jsme představu, jak dětem zpívání jde. Některé děti nám zasílaly nahrávky, malé děti i kresby.

Od října 2020 využíváme platformu TEAMS³ s účastí cca 4050 % sboristů koncertního sboru. Zajímavostí je, že rodiče malých dětí i nadále preferovali vysílání na Facebooku a možnost se k videím opakovaně vracet. Nic však nenahradí osobní setkávání. Vyučující ale v této situaci neměli na výběr a museli se přizpůsobit. Každá námi využívaná platforma měla své klady i zápory.

Pozitiva facebookové výuky:

- Děti s námi během vysílání mohly komunikovat v chatu.
- Kompletní digitalizace notového archivu (noty v PDF byly nahrané do dokumentů).
- Děti měly možnost zhlédnout video vícekrát. Živého 60ti minutového vysílání se účastnilo 8–10 dětí, video v průběhu dalších dnů bylo zobrazeno 100–120krát.

Negativa:

- Nepřehlednost videí.
- Chybí okamžitá zpětná vazba, nevidíte a neslyšíte děti (pouze chat).
- Nedalo se zjistit, kdo video viděl.
- Neměli jsme představu, jak dětem zpívání jde.

Pozitiva výuky v TEAMS:

- Lepší přehled pro pedagoga, přehlednější uspořádání výukového materiálu.
- Domácí úkoly – nahrávky mohly děti posílat rovněž na Teams a nezahlcovat tak e-mail sbormistra.

- Možnost rozdělit se v rámci online hodiny na skupiny (hlasy), což ovšem vyžadovalo další pedagogy, kteří se hlasů ujmou.

Online výuka bezesporu přinesla celou řadu omezení, ale i řadu pozitivních aspektů, ze kterých těžíme a které i nadále používáme. Na platformě TEAMS i nadále ukládáme pro děti výukové materiály a pořádáme online zkoušky v době prezenční výuky pro děti, které jsou nemocné doma. V květnu a červu 2021 byla povolena prezenční výuka nejprve ve skupinkách po třech, později po deseti žácích. Pro náš početný sbor byly takto dělené zkoušky organizačně velice náročné. Maximálně jsme využili ke zkoušení zahradu našeho Domu dětí a mládeže. Příprava online zkoušek byla časově náročnější v porovnání s hodinami „naživo“, obzvláště pro pedagogy, kteří nejsou příliš technicky zdatní.

O umění s covidem

Za rok a půl Jitřenka přišla o desítky koncertů a drobných vystoupení, o dlouho očekávaný zájezd na největší putovní sborovou soutěž světa WORLD CHOIR GAMES 2020, která se měla uskutečnit tentokrát v Belgii, o celou divadelní sezonu na otáčivém hledišti v Českém Krumlově. Nezanedbatelný je i dopad zrušených koncertů na finanční situaci sboru. Zklamání a smutek z těchto ztrát se nedá vyjádřit slovy. Mezitím odrostly dva ročníky dětí devátých tříd ZŠ a maturantů SŠ. Jejich mnoholeté účinkování ve sboru nemělo, bohužel, náležité slavnostní ukončení. Jitřence se ale poštěstilo i v této době „němých“ měsíců uskutečnit několik vystoupení a zajímavých projektů.

Již od roku 1968 DPS Jitřenka spolupracuje s operou Jihočeského divadla. Pro děti je to neopakovatelná příležitost nahlédnout pod pokličku divadelního dění, pozorovat zrození nové opery a být její součástí. První spoluprací byla Dvořákova opera Jakobín. Následovala řada dalších titulů. V posledních sedmi letech se Jitřenka podílela na těchto inscenacích: Příhody Lišky Bystroušky L. Janáčka, Bohéma G. Pucciniho,

Komínček B. Brittena, Prodaná nevěsta B. Smetany, Turandot G. Pucciniho, Její pastorkyňa L. Janáčka a muzikál Evita Andrew Lloyd Webbera a Tima Rice.

Během chvilkového rozvolnění v prosinci 2020 se stačilo natočit okénko do Adventního kalendáře Jihočeského divadla s písní „Maria pole vznešené“ Václava Karla Holana Rovenského, které mělo velký ohlas.⁴ V červnu 2021 se podařilo uskutečnit letní závěrečný koncert v českobudějovickém letním kině. V červenci Jitřenka strávila dva týdny s operou. Zúčastnila se open – air opery Prodaná nevěsta B. Smetany v malebné vesničce Holašovice, zapsané na seznamu UNESCO a open – air opery Nabucco G. Verdiho odehrané na zámku v Blatné. Natočila i další píseň pro letošní adventní kalendář Jihočeského divadla.

O Jitřence v postcovidu

Od září 2021 jsou obnovené pravidelné zkoušky. Po dvou měsících zkoušení se ukazuje, že začínáme prakticky od nuly. Stálý repertoár je téměř pryč, děti nám odrostly a jsou na jiných školách. Nebyla možnost zorganizovat nábor pro nové členy. S absencí vystoupení, zájezdů a kulturních akcí zaznamenáváme velký pokles zájmu o sborový zpěv. Rodiče dětí nyní ještě více než dříve preferují pohybové kroužky. Děti ve sboru mají problémy s intonací a zpěvem vícehlasých písní a práce s dechem i další pěvecké návyky jsou v začátečnické fázi. Zaznamenáváme problém s docházkou dětí na prezenční zkoušky, musí se víc soustředit na školu, mají často doučování. Je patrná i větší nemocnost dětí a také časté karantény, které vyřadí ze hry i třetinu sboru na čtrnáct dní. Abychom zvládli připravit vánoční vystoupení, musíme vybírat mnohem jednodušší repertoár. Největší motivací pro naše děti i pro nás jsou nové projekty, na kterých od září aktivně pracujeme. Nacvičujeme náš part v opeře Mefistofeles A. Boita (premiéra bude v Jihočeském Divadle 5. 11. 2021). Učíme se novou kantátu J. Víčara Terežčiny hvězdy. Připravujeme adventní vystoupení a vánoční koncert.

Jako každý rok i letos účinkujeme v živém vysílání u příležitosti rozdávání Betlémského světla s Českým rozhlasem České Budějovice. Rozpracovali jsme program na soutěž do Itálie. Letos slaví Jitřenka 55. výročí založení. Doufáme, že v tomto školním roce budeme moci poklidně pracovat a náležitě jubileum oslavit zpěvem.

Závěrem

Pro sbory a pěveckou výuku není nynější situace příznivá, avšak sborový zpěv má své nezanedbatelné místo ve společnosti. Je již zřejmé, že pandemické restrikce měly na sbory velký dopad. Každý sbor musel najít své optimální řešení pro nenadálou situaci a sbormistrům připadla těžká úloha udržet své sbory, snažit se je motivovat a neztrácet hudební nadšení. V té době byly pro sbormistry velkou oporou Unie českých pěveckých sborů, NIPOS – ARTAMA a Společnost pro hudební výchovu České republiky (SHV ČR). S jejich pomocí se uskutečnilo několik seminářů pro sbormistry i společná diskuze sbormistrů a učitelů hudební výchovy. Výměna zkušeností byla pro nás

velmi přínosná a povzbuzující. Věděli jsme, že nejsme „na této lodi“ sami.

V ČR proběhla i výzkumná šetření o činnosti pěveckých sborů v době covidové a postcovidové. Snaží se zmapovat současný stav i dopady restrikcí na sborovou činnost. Jeden výzkum z iniciativy Mgr. Romana Michálka, Ph.D. a ZČU v Plzni byl zahájen na jaře 2021. Dotazník obsahoval 12 otázek a šetření se zúčastnilo cca 300 sborů. Dílčí výsledky výzkumu byly představeny v časopisu Cantus.⁵ Další výzkum je zatím ve fázi sběru dat, organizovaném Mgr. Elvirou Gadžijevou a katedrou hudební výchovy JU v Českých Budějovicích. Dílčí výsledky zatím nebyly publikovány, ale byly představeny PaedDr. Alenou Tichou, Ph.D. a Mgr. Lucií Fürstovou, DiS. na mezinárodní konferenci v Polsku.

I přes veškerá úskalí věřím, že sbory toto náročné období překonají. Ztracené dovednosti se časem obnoví díky pilné práci dětí i pedagogů. Důležité je, aby nevymizela radost ze společného zpěvu a láska k hudbě. Je potřeba se nevzdávat a jít s písničkou v srdci dál.

Poznámky

- 1 Otakar Dubský se narodil 5. dubna 1937 v Praze. Absolvoval pražskou konzervatoř ve hře na violu a pražskou AMU v oboru operní zpěv ve třídě Přemysla Kočího. V letech 1966-1991 byl tenoristou opery Jihočeského divadla, od 1966-2010 byl sbormistrem DPS Jitřenky a v letech 1992-2002 vyučoval na Katedře hudební výchovy Jihočeské univerzity. Je výraznou osobností kulturního dění Českobudějovicka. V současné době je aktivním poradcem DPS Jitřenky.
- 2 Systém několika webů, který tvoří sociální síť pro online komunikaci.
- 3 Naše organizace zvolila pro online výuku tuto platformu pro online komunikaci od společnosti Microsoft, také z důvodu širokého používání TEAMS v okolních školách. Žáci a rodiče se tak již nemuseli učit pracovat v novém programu.
- 4 https://youtu.be/PDvabfJZQ_0
- 5 MICHÁLEK, Roman. Pěvecké sbory v době pandemie – dotazníkový průzkum in *Cantus: časopis pro sborové umění*. Praha: Unie českých pěveckých sborů, 2021, r. 32, č. 2, s. 50–52. ISSN 1210-7956

Literatura

1. MICHÁLEK, Roman. Pěvecké sbory v době pandemie – dotazníkový průzkum in *Cantus: časopis pro sborové umění*. Praha: Unie českých pěveckých sborů, 2021, r. 32, č. 2, s. 50–52. ISSN 1210-7956

Elektronické zdroje

webové stránky sboru: <http://www.jitrenka.ddmcb.cz/>

webové stránky Jihočeského divadla: <https://www.jihoceskedivadlo.cz/>
webové stránky NIPOS – ARTAMA: <https://www.nipos.cz/menu-artama/>
webové stránky Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva školství

Résumé

Dětský pěvecký sbor Jitřenka je nejstarším dětským pěveckým sborem na Českobudějovicku. Sdružuje děti z mateřských, základních, středních i vysokých škol z Českých Budějovic a okolí, a to ve věku od 5 do 20 let. Na svém kontě má řadu ocenění a mnoho úspěšných projektů. Cílem příspěvku je představit sbor a podělit se s našimi zkušenostmi v době pandemie, zhodnotit klady a zápory sborové online výuky, kterou jsme v našem sboru po dobu více než rok aplikovali. S návratem k prezenční výuce se objevuje řada problémů, o kterých by se mělo hovořit a hledat řešení společně s ostatními kolegy sbormistry.

Klíčová slova: Dětský pěvecký sbor; DPS Jitřenka; pěvecká výchova; online výuka; COVID-19.

Keywords: Children choir; DPS Jitřenka; vocal education; online teaching; COVID-19.

Mgr. Elvira Gadžijeva studovala obor sbormistrovství na Státní akademii kultury v Charkově. V současnosti je uměleckou ředitelkou mezinárodního festivalu Cantate Budweis a vedoucí hudebního oddělení DDM České Budějovice, kde od roku 2006 vede DPS Jitřenka. Od roku 2015 vyučuje na katedře hudební výchovy JU v Č. Budějovicích. Nyní je doktorandkou na katedře hudební výchovy PedF ZČU v Plzni. e-mail: T.Elvira@seznam.cz

doc. PaedDr. Daniela Mandysová absolvovala hudební výchovu a sólový zpěv na PF v Ústí nad Labem a Filozofické fakultě UK. Od r. 1992 působí na katedře hudební kultury PedF ZČU v Plzni. Věnuje se sólové a sborové koncertní činnosti doma i v zahraničí, natočila řadu CD. 27 let byla sbormistryní Dívčího akademického sboru Plzeň a v řadě sborů působila jako hlasová poradkyně. e-mail: danielamandysova@gmail.com